

3

Leren tennissen

» Jo Lucassen

» Niels Reijgersberg

» Frank van Fraayenhoven (KNLTB)

In dit hoofdstuk bespreken we verschillende aspecten van het leren tennissen. Welk deel van de tennissende Nederlanders neemt aan tennisles deel? Hoe leert men tennis spelen? Wat is er voor aanbod voor het leren van aangepaste vormen van tennis? Hoe is het leren van tennis georganiseerd? Hoe krijgt de kwaliteitsbewaking van het lesaanbod vorm, en wat is hierbij de rol van de KNLTB? Hoe worden talenten gescout en hoe ziet de begeleiding en ontwikkeling van talenten eruit?

3.1 Afnemers en aanbieders van tennislessen

Deelnemers aan tennislessen

Anno 2013 neemt ruim de helft van alle tennissers deel aan trainings- en competitieactiviteiten. Dit kan worden geconcludeerd uit het onderzoek Ongevallen en Bewegen in Nederland (OBiN). Ongeveer een derde nam deel aan trainingen en tien procent aan cursussen of clinics. Een kwart van de tennissers speelt mee in competities of neemt deel aan toernooien. In 2007 nam al bijna de helft van de tennissers (45%) deel aan trainingen, lessen en/of competitie. In 1979 was dit nog flink minder (26%) (tabel 3.1). In het AVO-onderzoek, uitgevoerd in de periode 1979-2007, is aan degenen die ten minste elf keer per jaar sporten gevraagd of zij daarbij aan training en/of competitie deelnemen. Dit percentage is bij tennis aanzienlijk hoger dan bij andere racketsporten (badminton 17%, tafeltennis 16%, squash 8%), maar lager dan bij veel teamsporten (veldvoetbal 69%, hockey 72%, volleybal 52%).

Tabel 3.1 Deelname van tennisbeoefenende Nederlanders aan training en/of competitie, 1979-2007, in procenten

	1979	1987	1999	2007
Deelname aan competitie en/of training	26	38	38	45

Bron: AVO-data SCP, bewerking Mulier Instituut.

De voorgaande gegevens betreffen alle tennissers, al dan niet aangesloten bij de tennisbond. De *KNLTB Ledenmonitor* geeft een beeld van de mate waarin leden van tennisverenigingen aan georganiseerde activiteiten deelnemen (Bakker, 2012). In 2013 speelde ruim negentig procent van de leden 's zomers ten minste maandelijks een keer vrij op de clubbanen. 's Winters is dit met ruim zeventig procent duidelijk minder. Aan de georganiseerde competitie, toernooien en lessen nam in de zomer bijna zeventig procent ten minste maandelijks deel, in de winter bleef dit beperkt tot ongeveer de helft van de leden. Een ruime meerderheid (61%) van de ondervraagde leden is zeer tevreden over het activiteitsaanbod bij de vereniging. Ongeveer vijftien procent is minder tevreden over de hoeveelheid en/of de kwaliteit van de georganiseerde activiteiten. Bij het leren tennissen spelen groepslessen vaak een rol. In het eerste jaar dat men tenniste volgde ruim drie kwart (84%) van de ondervraagde leden een of meer groepslessen. Een kwart van de leden deed dit hoogstens één keer en 38 procent maar liefst meer dan tien keer. Vrouwen volgen vaker groepslessen dan mannen. Zo'n tien procent van de beginnende tennissers had meermaals (zes of meer) individuele lessen. Naast de lessen neemt het zelf oefenen om te leren tennissen een belangrijke plaats in. Ook dit deed meer dan de helft van de ondervraagden ten minste tien keer in hun eerste tennisjaar (Bakker, 2012).

Bijna drie kwart van de ondervraagden vindt dat de groepslessen hen wel enigszins hebben geholpen bij het bereiken van het huidige speelniveau. Vrouwen zijn hierover iets positiever dan mannen. Over individuele lessen is dit oordeel duidelijk minder positief: die hebben maar voor een derde van de deelnemers geholpen. De kwaliteit van de gevolgde lessen bij de vereniging vindt ruim de helft van de deelnemers goed (55%) en een derde voldoende (37%) (Bakker, 2012). Voor drie van de tien leden heeft de tennisleraar een positieve rol gespeeld bij het besluit te blijven tennissen. Bij twee derde heeft deze geen rol gespeeld. De positieve invloed kwam vooral voort uit de (extra) progressie waarvoor de tennisleraar/-leraren zorgde(n), de positieve benadering tijdens de lessen en de stimulans om aan wedstrijden deel te nemen.

Aanbieders van tennislessen: tennisverenigingen

Van oudsher kan tennis worden geleerd bij een tennisvereniging. Bij veel tennisverenigingen zijn daarvoor geschoolde tennislerearen aangesteld. De *KNLTB* hanteert als regel dat bij aangesloten verenigingen alleen tennislerearen met een geldige licentie les mogen geven.

Bij onderzoek onder de *KNLTB*-verenigingen in 2013 blijken verenigingen gemiddeld 2,3 trainers aan de slag te hebben, soms in dienst van de club, maar vaker als zelfstandige of ingeleend van een tennisschool of detacheringsbureau (zie ook paragraaf 3.3). Ongeveer een derde van de clubs heeft één tennisleraar, ongeveer een derde twee leraren en de overige drie of meer. Grote clubs met meer dan 500 leden hebben vaker drie of meer tennislerearen (68%) dan kleine clubs met ten hoogste 250 leden (8%). De helft van de kleine clubs zegt met één tennisleraar te werken.

Het aantal uren tennisles dat bij clubs wordt gegeven varieert enorm, maar bij bijna drie kwart van de clubs (73%) is dit hooguit dertig uur per week in de zomerperiode, en bij ruim een derde (38%) zelfs minder dan tien uur. In de winterperiode is het aantal gegeven lesuren nog iets kleiner (Bakker en Van der Poel, 2014c).

Voor zover bij de verenigingsbestuurders bekend, wordt bij twee op de vijf verenigingen les gegeven door een tennisleraar met een A-licentie en gebeurt dit bij 33 procent (ook) door een tennisleraar met een B-licentie. Maar een op de tien clubs heeft een tennisleraar met een C-licentie aan het werk. In paragraaf 3.3 volgt meer informatie over de verschillende diploma's die het aanvragen van een licentie mogelijk maken.

Tabel 3.2 Kwalificaties van actieve tennisleraren volgens bestuurders tennisverenigingen, in procenten (n=485)

	Tennisleraar met A-licentie	Tennisleraar met B-licentie	Tennisleraar met C-licentie	Geen licentie	Onbekend
Totaal	41	33	10	3	23
1 leraar	27	22	8	3	15
2 leraren	8	8	1		5
3 of meer leraren	6	3	1		3

Bron: Bakker en Van der Poel (2014c).

Aanbieders van tennislessen: tennisscholen

Door veranderingen in de wetgeving rond uitzendarbeid werden eind jaren negentig de mogelijkheden om via een inleenrelatie arbeidskrachten in te huren sterk verruimd (Zwemmer, 2012). Binnen de tennissport zijn na 2000 verschillende tennisscholen gestart door opgeleide tennisleraren die door een vereniging kunnen worden ingehuurd. Aanvankelijk werd met de term tennisschool vooral bedoeld op een organisatie die met extra lessen getalenteerde tennissers op een hoger plan trachtte te brengen (Kruijer, 2007; www.toptennis.nl). Inmiddels noemen veel als zelfstandige werkende tennisleraren hun onderneming ook een tennisschool en opereren onder deze noemer verschillende typen bedrijven.

De laatste vijftien jaar is het aantal tennisscholen in Nederland flink toegenomen. De tennisleraar dient zich als tennisschool in te schrijven bij de Kamer van Koophandel. Kruijer komt in 2007 na een uitgebreide zoektocht tot een totaal van 240 tennisscholen (Kruijer, 2007). Voor zover was na te gaan (225 scholen) ging het daarbij in een derde van de gevallen om als zelfstandig ondernemer opererende leraren (zzp'ers) die zich tennisschool noemden. Ruim de helft (55%) betrof kleinere en grotere ondernemingen met personeel en een op de acht betrof op talent gerichte tennisscholen.

Per 1 augustus 2014 levert het Handelsregister 326 vestigingen onder de noemer tennisschool op (373 incl. uitgeschreven). De verdeling van deze scholen over de vijftien bestaande KNLTB-districten is niet evenredig. In de noordelijke districten en Overijssel zijn relatief weinig tennisscholen actief in vergelijking met districten in de overige regio's.

Tabel 3.3 Aantal actieve verenigingen en tennisscholen per KNLTB-district

	Tennisverenigingen	Tennisscholen
Noord-Holland Noord	130	37
IJmond	71	12
Den Haag	56	10
Rotterdam	136	24
Utrecht	143	32
Leiden	58	13
Drenthe	133	10
Groningen	*	11
Friesland	108	21
Overijssel	130	4
Gelderland	210	46
Centraal-Brabant	110	27
Oost-Brabant	123	9
West-Brabant	61	1
Zeeland	77	20
Limburg	150	24
Totaal	1.696	321

* Samengevoegd met Drenthe.

Bron: KNLTB infographic: tennisverenigingen in Nederland 2014/Tennisloods.nl.

Doelgroepen

De tennissport in de vorm zoals die bij de meeste mensen bekend is vormt de kernactiviteit van de KNLTB. Dit tennisaanbod sluit niet altijd aan bij de wensen en behoeften van bepaalde doelgroepen. Om meer mensen bekend te maken met de tennissport of langer aan tennis te laten deelnemen zijn er varianten ontstaan op het tennis in de meest 'pure' vorm. Met eenvoudige en/of kleine aanpassingen aan het originele tennisspel kunnen meer doelgroepen worden bediend.

Tabel 3.4 Overzicht van tennisaanbod voor specifieke doelgroepen

Vorm	Doelgroep	Doel	Website
Tenniskids	Jeugd vanaf vijf jaar	Kennismaken	www.tenniskids.nl
Schooltennis	Basisschoolkinderen	Kennismaken	www.knlbtschooltennis.nl/
Straatennis	Basisschoolkinderen	Kennismaken	www.iktennisopstraat.nl/
G-tennis	Mensen met een verstandelijke beperking	Deelnemen aan tennis	
Rolstoeltennis	Mensen met een lichamelijke beperking	Deelnemen aan tennis	
Bedrijfstennis	Medewerkers bedrijven	Kennismaken en inspelen op gezondheid en vitaliteit	www.centrecourt.nl/samenwerking-derde-partijen/bedrijven/
Beachtennis	Iedereen	Aansluiten op behoefte leden	www.centrecourt.nl/Centrecourt.nl-algemeen/nieuws/2014/09/nieuwe-applicatie-beachtennis/
Clubfit	Ouderen (vijftigplussers)	Kennismaken en inspelen op gezondheid en vitaliteit	www.centrecourt.nl/ledenwerving-en-ledenbehoud/ledenwerving/clubfit/

3.2 Opleidingen

De KNLTB hanteert als regel dat de tennislessen worden gegeven door gediplomeerde tennisleraren die in het bezit zijn van een geldige licentie. Verenigingen zijn dan ook verplicht hun lessen door leraren met een geldige KNLTB-licentie te laten verzorgen. De opleidingen tot tennisleraar worden door de bond aangeboden op verschillende niveaus, aansluitend bij de Kwalificatiestructuur Sport (KSS). Deze KSS is gebaseerd op en sluit dus aan bij het European Qualifications Framework zoals dat geldt voor alle vormen van onderwijs. Binnen deze kwalificatiestructuur worden vijf niveaus onderscheiden.

Jongeren spelen tennis tijdens de jubileumbijeenkomst voor het vijftienjarig bestaan van de Richard Krajicek Foundation.

Tabel 3.5 Opleidingsniveaus voor trainer-coaches binnen de Nederlandse Kwalificatiestructuur Sport (KSS) en daaraan gerelateerde KNLTB-opleidingen

Niveaus in KSS	Omschrijving volgens KSS	Opleidingsniveaus KNLTB
Trainer-coach 1 Assistent	De trainer-coach 1 biedt ondersteuning aan hoger gekwalificeerde trainer-coaches in de breedtesport bij het geven van trainingen en het begeleiden tijdens wedstrijden. De trainer-coach 1 is een vrijwilliger.	*
Trainer-coach 2 Begeleider	De trainer-coach 2 werkt doorgaans in de georganiseerde breedtesport bij sportverenigingen, sportbonden, sportscholen en commercieel sportaanbod. De trainer-coach 2 vervult een assisterende rol. Meestal is de trainer-coach 2 een vrijwilliger.	*
Trainer-coach 3 Trainer-coach	De trainer-coach 3 is werkzaam in de breedtesport (sportparticipatie). Het werkterrein van de trainer-coach 3 is een sportvereniging of (commerciële) sportorganisatie. De belangrijkste taak van de trainer-coach 3 is het geven van trainingen.	Tennisleraar 3 (A**)
Trainer-coach 4 Hoofdtrainer, talentcoach	De trainer-coach 4 is werkzaam met getalenteerde, geselecteerde sporters op niveau subtop. Het werkterrein kan een (top)vereniging of een (afdeling van een) sportbond, commerciële of andersoortige sportorganisatie zijn.	Tennistrainer 4 (B**)
Trainer-coach 5 TopCoach5, (Assistent-) bondcoach	De trainer-coach 5 is werkzaam in de topsport. Dit kan zijn bij een topsportvereniging, een sportbond of een professionele sportploeg, of als privétrainer. Voor zowel de trainer-coach 5 als de sporters vormt sport de primaire tijdsbesteding.	Tenniscoach C

* Hiervoor heeft de KNLTB geen opleiding, omdat de bond het tennisleraarschap als beroep ziet.

** Niveau in de oude diplomabenoaming.

Op dit moment verzorgt de bond opleidingen tot Tennisleraar KSS niveau 3 (voorheen tennisleraar A) en TennisTrainer niveau 4 (voorheen tennisleraar B). De bond kent ook een opleiding Tenniscoach C. Aanvullend op deze opleidingen kunnen trainers applicaties volgen, bijvoorbeeld voor rolstoeltennis, en workshops zoals voor jeugdtennis (Tenniskids). De opleiding tot tennisleraar kan ook worden gevolgd binnen mbo- en hbo-opleidingen gericht op sport en bewegen. Op mbo-scholen (ROC met CIOs of opleiding Sport en Bewegen) kan zowel de niveau 3- als de niveau 4-kwalificatie worden behaald via een differentiatie- respectievelijk specialisatiestroom. Studenten Lichamelijke Oefening binnen het hbo kunnen na een differentiatie cursus een niveau 3-kwalificatie behalen waarmee ze de A-licentie mogen aanvragen. De KNLTB beschouwt zijn opleidingen als beroepsopleidingen. De tennisleraar 3-opleiding (voorheen A) neemt een jaar tijd in beslag en kost in 2014 2.575 euro voor cursuskosten. De tennistrainer 4-opleiding (voorheen B) kost in 2014 1.950 euro.

De opleidingen tot tennisleraar zijn de afgelopen jaren fors veranderd. De Kwalificatiestructuur Sport (KSS) vormt een landelijk format waardoor alle leraren en trainers die voor verschillende sporten worden opgeleid aan vergelijkbare competenties voldoen. Natuurlijk houdt dit niet in dat een hockey- of zwemleraar ook zomaar tennisles kan geven, maar de achterlig-

gende competenties (bijvoorbeeld: 'Vakdeskundigheid toepassen', 'Begeleiden', 'Plannen en Organiseren') komen in alle sporten terug.

Omdat binnen de tennissport sprake is van beroepskrachten en van doelgroepen met uiteenlopende leeftijden en verschillende motieven, is de opleiding tot Tennisleraar KSS niveau 3 (A-licentie) uitgebreider dan bij veel andere sporten. Om te kunnen slagen voor het diploma Tennisleraar 3 moet de kandidaat aantonen les te kunnen geven aan zowel jonge jeugd (Tenniskids), pubers, volwassenen als 'seniorplussers'. Voor elk van deze doelgroepen doet men een Proeve van Bekwaamheid (PVB). Daarnaast doet men ook een PVB in individueel lesgeven, 'het organiseren van een activiteit' en het 'aansturen van vrijwillig kader'. De opleiding omvat veel praktisch gerichte opdrachten die in kleine groepjes en soms alleen gedaan worden. De nieuwe opleidingen kennen ook een meer flexibele uitstroombemogelijkheid voor snellere en tragere cursisten.

Het inschrijven voor de opleidingen wordt eind oktober van ieder jaar opengesteld via 'Mijn-KNLTB' -> Mijn Tennis -> Opleidingen -> Inschrijven testdag. De testdagen zijn vervolgens eind april/begin mei. De opleidingen starten altijd eind september en goede cursisten kunnen al na zeven maanden het diploma op zak hebben.

Omdat tien jaar terug bij de leden een tekort aan beschikbare tennisleraren werd geconstateerd, heeft de KNLTB in de jaren 2004-2008 het opleidingsaanbod vergroot. Ook werden door verruiming van het aantal mbo- en hbo-sportopleidingen de opleidingsmogelijkheden uitgebreid. De promotie werd geïntensiveerd en er werd getracht het verloop onder tennisleraren te verminderen (KNLTB, 2003). Al in 2008 constateerde de KNLTB in zijn meerjarenplan een duidelijke afname van het tekort.¹ Uit de laatste *Verenigingsmonitor* onder leden (Bakker en Van der Poel, 2014c) blijkt dat het tekort is ingelopen en niet meer wordt gemeld.

Tabel 3.6 Aantallen opgeleide tennisleraren naar kwalificatieniveau en verstrekte licenties in 2003, 2009, 2010 en 2013

	Tennisleraar A/KSS3 KNLTB	A CIOS/ALO	Tennistrainer B/KSS4 KNLTB	B CIOS/ALO	C	Licenties verstrekt op peildatum (01.05)	Totaal aantal gediplomeerde personen
2003	77	5	12	23	-		
2009	102	82	23	19	-	2.785	
2010	35	79	21	17	15	2.921	
2013	81	nb	8	nb	-	3.280	6.978

Bron: KNLTB Jaarverslagen 2003, 2009, 2010, 2013

Niet alle opgeleide tennisleraren blijven na hun opleiding actief lesgeven. In tabel 3.7 zijn de aantallen door de KNLTB gediplomeerden voor de verschillende diploma's tot 2014 weergegeven en het aantal leraren aan wie een licentie is verstrekt. Van de laatsten mag worden

aangenomen dat ze ook feitelijk actief lesgeven. Duidelijk is dat bij de tennisleraren A zeker de helft niet meer actief is; bij de tenniscoaches C is dit maar bij een kwart het geval.

Tabel 3.7 Totaal aantal personen in het bezit van een KNLTB-diploma tennisleraar A, B en C en aantal uitgegeven licenties begin 2014

	Tennisleraar A	TL B	TL C
Gediplomeerden	4.528	2.130	201
Licenties 2013/14	2.027	1.100	150
% gelicentieerden	45	52	74

Bron: KNLTB afdeling beroepsopleidingen.

De verschillen tussen de opleidingsniveaus kunnen erop duiden dat tennisleraren met een A-diploma na de opleiding vaker een tijdelijke functie vervullen (als bijverdienste en/of tijdens de studie). Tennisleraren die een vervolgopleiding doen lijken een meer langetermijnkeuze te maken en blijven langer in het beroep actief.

Permanente Ontwikkeling voor tennisleraren

De ontwikkeling van kennis heeft een enorm tempo gekregen. Bijblijven op alle gebieden is onmogelijk, maar in het eigen vakgebied zou dat wel moeten gebeuren. Binnen vele beroepen is Permanente Educatie (PE) verplicht.² Ook de tennisser heeft in de ogen van de KNLTB recht op een goede tennisleraar die op de hoogte is van recente ontwikkelingen en die in zijn functie optimaal functioneert. Op tennisgebied zijn er ook vele veranderingen en andere inzichten gekomen. Het tennisspel heeft nog (vrijwel) dezelfde regels en toch veranderen (top)spelers het spel met andere oplossingen. Innovaties bij rackets, ballen en de ondergrond maken het mogelijk dat er meer of juist minder gedaan kan worden in tactische of technische zin en creatieve spelers introduceren vernieuwingen waardoor het spel zich verder ontwikkelt.

Ook andere ontwikkelingen zijn van belang. De toegenomen kennis over de individualiteit van mensen heeft geleid tot andere inzichten op het gebied van het motorisch leren en communicatie, verschillende leerstrategieën, het brein, mentale componenten en persoonlijkheid. Voor de KNLTB ontwikkelt een PO-projectgroep een programma voor Permanente Ontwikkeling. De groep, die bestaat uit vertegenwoordigers van de Vereniging van Nederlandse Tennisleraren, het Bondsbestuur, de technische staf en een externe ervaringsdeskundige, werkt aan een breed plan voor PO. Relevante onderwerpen worden verzameld en onderverdeeld in drie groepen: tennisspecifiek, sportgeneriek en persoonlijke ontwikkeling. De KNLTB zal bij de uitvoering externe deskundigen inschakelen, zodat sprake kan zijn van 'voor ieder wat wils'.

3.3 Tennisleraar als beroep

Het beroep van tennisleraar kent een lange geschiedenis. Tennis is van oorsprong een Frans kaartspel, *jeu de paume* genaamd (zie ook hoofdstuk 1). De Engelse elite paste eind negentiende eeuw de regels aan en veranderde de naam in *lawn tennis*. In de grotere tuinen van landhuizen en villa's speelden lieden uit de hogere kringen hun partijen. Om zich verder te bekwamen in het tennisspel namen de leden van de gegoede burgerij lessen van buitenlandse trainers, waarbij ballenjongens werden ingehuurd om de tennisballen voor hen op te rapen. Van lieverlee gingen deze ballenjongens ook aanwijzingen geven en ballen aanspelen. Zo ontstond het vak van oefenmeester. "Ballenjongens – doorgaans uit milieus afkomstig die zich niet tot het ledenpotentieel van de clubs konden rekenen – sloegen later soms de weg van een professionele sportcarrière in: ze werden trainers."³ (Dahles, 1991, p. 10)

Deze ballenjongens met visie, de eerste Nederlandse tennisleraren, richtten op 4 maart 1929 de B.T.O.N. (Bond Tennis Oefenmeesters Nederland) op. Deze vereniging is daarmee de oudste sportvakorganisatie in Nederland. Een ieder die tennisoefenmeester wilde worden moest een examen afleggen. In 1941 veranderde de naam in V.O.S.N. (Vereniging van Oefenmeesters en Spelleiders Nederland). In 1944 kreeg de organisatie haar huidige naam: Vereniging van Nederlandse Tennisleraren, VNT (Van Erp, 2009).

In 1960 verscheen er een eerste uitgave van het vakblad *De tennisleraar*. In 1968 werd de licentieregeling ingevoerd en in 1970 werd een cursus klassikaal lesgeven gestart. Vanaf 1981 werden Nationale Studiedagen georganiseerd door de VNT. In 1983 werd de rechtsbijstand in het pakket van de VNT opgenomen.

In artikel 2 van de statuten van de B.T.O.N. stond: "Het doel der vereniging is een band te vormen tussen alle in Nederland op grond van de daarvoor gegeven en te geven regelingen van de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) bevoegd verklaarde leerkrachten in tennisspel, hun belangen zoveel mogelijk te behartigen en het tennisondericht op een zo hoog mogelijk peil te brengen." Dit doel geldt nog steeds (directeur VNT, Tennis & Coach, februari 2009, geciteerd in Van Erp, 2009).

De VNT in haar huidige vorm is een vereniging van en voor tennisleraren. De concrete doelstellingen van de VNT zijn: deskundigheidsbevordering door het verhogen van het niveau en de kwaliteit door bij- en nascholing; het versterken en bewaken van de maatschappelijke positie van de tennisleraar door beroepsbescherming met een licentiesysteem en bestrijding van beunhazerij; het imago van de tennisleraar verhogen en uitdragen door een actief pr-beleid; en ondersteunende dienstverlening aan de tennisleraar door financiële adviezen, werkbemiddeling, een collectief verzekeringspakket en verlening van rechtsbijstand. In januari 2009 zijn 793 personen lid van de vereniging. Om lid te kunnen worden stelt de VNT momenteel als enige vereiste het in het bezit zijn van een geldige licentie.

Werken als tennisleraar

Hoeveel personen momenteel in Nederland als tennisleraar werkzaam zijn is niet exact bekend. Uit het aantal in 2013 verstrekte licenties, ruim 3.300, kunnen we afleiden dat het om enkele duizenden personen gaat.

Werken als tennisleraar bij een tennisvereniging of sportorganisatie kan op verschillende manieren. De tennisleraar kan in loondienst treden bij de vereniging/organisatie en werkzaamheden verrichten op basis van een arbeidsovereenkomst. Ook kan de tennisleraar als zelfstandige werkzaamheden voor een vereniging/organisatie verrichten op basis van een overeenkomst van opdracht. Ook de combinatie van arbeidsrelaties komt voor: een tennisleraar werkt bij één vereniging een aantal uren in loondienst en daarnaast een aantal uren als zelfstandige. Een andere mogelijkheid waarvan veel gebruik wordt gemaakt is dat de tennisleraar werkt via een inleenovereenkomst van de vereniging met een sportdetacheringsbureau of sportservicebureau.

Bij een kleinschalige enquête in 2007 onder tennisleraren aangesloten bij de VNT (Kruijer, 2007) bleek dat 24 procent daarvan in loondienst was bij een vereniging, zestien procent bij een tennischool en bijna de helft (48%) werkzaam was als zelfstandige, 37 procent zonder personeel (zzp'er). Nog geen tien procent van de leraren werkte gedetacheerd. Drie van de vijf ondervraagde tennisleraren werkten parttime. Tegenwoordig blijkt het aandeel verenigingen dat met leraren in loondienst werkt teruggelopen tot dertien procent. Ongeveer de helft van de verenigingen geeft aan dat leraren bij hen als zelfstandige aan de slag zijn. Ook werkt bijna de helft van de clubs met gedetacheerde leraren. Bij de helft van de verenigingen die werken met een zelfstandig ondernemer of met een gedetacheerde kracht betreft het één tennisleraar.

Tabel 3.8 Arbeidsrelaties met actieve tennisleraren volgens bestuurders tennisverenigingen in 2013 (n=485)

	Zelfstandig ondernemer	In loondienst	Gedetacheerd
Arbeidsrelatie bij club aanwezig	51	13	48
1 leraar	26	7	24
2 leraren	9	2	7
3 of meer leraren	6	4	8
Tennischool aantal onbekend	10		9

Bron: Bakker en Van der Poel (2014c).

De achtergrond van deze ontwikkeling moet zowel worden gezocht in de veranderde uitzendwetgeving, die de mogelijkheden tot detachering heeft verruimd, als bij de verenigingen, die liever af willen van de administratieve lasten en de risico's verbonden aan een arbeidscontract. Bovendien hechten tennisleraren aan continuïteit in werk en inkomen, die bij een

vereniging niet altijd geregeld is. De belangrijkste risico's en voordelen van de drie vormen van arbeidsrelatie zijn weergegeven in tabel 3.9.

Tabel 3.9 De belangrijkste voordelen en nadelen van verschillende arbeidsrelaties tussen tennisverenigingen en tennisleraren

Arbeitsrelatie	Is er een (fictieve) arbeidsovereenkomst?	Wie betaalt loonheffing?	Hoe kan relatie worden beëindigd?	Welke zeggenschap heeft de vereniging?
Loondienst bij de vereniging	Arbeidsovereenkomst met de club	Loonheffing, etc. over inkomsten leraar bij de club	Ontslagprocedure met de leraar	Gezagsverhouding. Uitvoering taken in onderling overleg
Zelfstandig werkend tennisleraar	Mogelijk, afhankelijk beslissing Belastingdienst/UWV	Soms club, afhankelijk beslissing Belastingdienst/UWV	Afhankelijk beslissing Belastingdienst/ UWV	Niet, opdracht schept het kader. Gezagsverhouding ontbreekt.
Tennisleraar ingeleend via een detachingsbureau of Sport(Kader)service	Leraar in dienst bij detachingsbureau	Detachingsbureau	Risico bij detachingsbureau	Indirecte zeggenschap van club via het detachingsbureau als werkgever

Bron: Sportkaderservices.nl.

In het voorgaande zagen we al dat veel zelfstandig werkende tennisleraren dit tegenwoordig doen onder de noemer van een tennisschool die op basis van een overeenkomst van opdracht bij een tennisvereniging actief is. De overeenkomst van opdracht stelt een aantal voorwaarden aan de arbeidsrelatie en is daardoor niet helemaal zonder risico's voor een vereniging. Zo heeft een als tennisschool opererende tennisleraar vaak een eigen visie op tennisinstructie of op talentontwikkeling. Als die sterk blijkt te verschillen van die van de club kan dit tot discussie leiden en tot gezagsuitoefening vanuit de vereniging.

Ondanks schriftelijke overeenkomst van opdracht kan de Belastingdienst of het UWV op basis van feitelijke omstandigheden toch stellen dat er sprake is van een dienstbetrekking. Daarbij wordt gekeken naar de omvang van het contract, beloning en gezagsverhouding. Wanneer voor de duur van minimaal een maand op doorgaans twee dagen per week persoonlijke arbeid wordt verricht tegen een beloning van meer dan twee vijfde van het wettelijk minimumloon en de vereniging gezag uitoefent over de uitvoering, kan een fictieve dienstbetrekking worden geconstateerd. De vereniging loopt dan kans op een naheffing en boete van fiscus en/of UWV. Dit risico kan worden verkleind door het zelfstandig ondernemerschap zeker te stellen, door de tennisleraar vooraf een VAR-winst uit onderneming te laten overleggen.

Ten opzichte van werken met een zelfstandig ondernemer verschilt een detachingsconstructie op een aantal punten. De tennisschool kan bepaalde werkzaamheden uitbesteden aan het detachingsbureau, zoals de verloning van aanwezig personeel en de personeelsadministratie

die daarbij komt kijken. Ook zijn de arbeidsvoorwaarden bij een detacheringsbureau of sport-service soms beter (ziekte en vervanging, pensioen, cao). Een detacheringsbureau kan op die manier de vereniging ontlasten en toch aansluiten op de wensen van de vereniging, door een tennisleraar te detacheren die de visie van de club draagt. De club blijft dus het beleid bepalen en de trainer voert dat beleid uit.

Op het terrein van de detachering of uitlening hebben verschillende provinciale sportservices (Noord-Holland, Noord-Brabant, Gelderland, Groningen) in Nederland al een zeer lange ervaring. Inmiddels zijn daarnaast specifieke tennisdetacheringsbureaus actief, zoals Sportivity Service, Wits, CV Sport, SportKaderServices, Stand Bye, Extension, Sport Events en KiCK.

3.4 Kwaliteitsbewaking

De KNLTB bevordert langs verschillende wegen de kwaliteit van de tennislessen. Enerzijds gebeurt dit door de verdere ontwikkeling en bewaking van opleidingen en applicaties voor tennisleraren. Daarvoor is binnen de KNLTB een speciale afdeling beroepsopleidingen actief. Door middel van de scholing van docenten, ontwikkeling van goed cursusmateriaal en het bewaken van de uitvoering van cursussen zelf borgt de bond de opleidingen, zowel de opleidingen verzorgd door de KNLTB zelf als die bij mbo- en hbo-sportopleidingen (CIOS, ROC Sport en Bewegen (S&B), ALO). De KNLTB heeft met tien S&B-opleidingen een convenant betreffende het erkennen van de opleidingen voor tennisleraar. Om te bevorderen dat bij verenigingen zo veel mogelijk wordt gewerkt met opgeleide trainers kent de bond een licentieverplichting voor bij clubs actieve tennisleraren.

Vanuit de bond worden daarnaast initiatieven genomen om de manier waarop de tennisverenigingen met de bij hen actieve leraren omgaan te verbeteren. Er is veel materiaal beschikbaar over de arbeidsrelaties met leraren en de manier waarop die bij het reilen en zeilen van de club kunnen worden betrokken. De tennisleraar wordt beschouwd als een permanent aanwezige spil op de vereniging. Momenteel zet 37 procent van de verenigingen tennisleraren in voor het uitvoeren van commissie- en bestuurlijke taken. Elf procent wil dit in de toekomst gaan doen (Bakker en Van der Poel, 2014c). Op die manier moet de club hun expertise maximaal benutten en kan ook onnodig verloop van leraren worden tegengegaan.

Bij de kwaliteitsbevordering werkt de bond samen met andere sportbonden in de Academie voor Sportkader (ASK), met mbo- en hbo-opleidingen en met de VNT. Op gezamenlijk initiatief van de KNLTB en de VNT wordt sinds 2006 de verkiezing Verenigingsleraar van het Jaar gehouden. Spelers, commissieleden, tennisscholen en collega's kunnen, via het bestuur van de vereniging waar de persoon lesgeeft, hun leraar voordragen. Met de inschrijving voor de verkiezing geeft de vereniging de leraar erkenning voor de kwaliteit van zijn lessen en trainingen en de wijze waarop hij binnen de vereniging als persoon functioneert. Naast de eervolle titel maken de tennisleraar en de vereniging kans op mooie prijzen.

Nederland beschikt over kwalitatief hoogwaardige trainers. Er worden dan ook tennisleraren uit de privésector ingeschakeld bij het opleiden van spelers die behoren tot de selecties van de Bondsjeugdopleiding en Jong Oranje. Hierdoor kan individueel maatwerk worden geleverd en wordt een hoge efficiëntie en kwaliteit gegarandeerd. Er is een goede relatie tussen de KNLTB en de verschillende tennisscholen en -instituten actief in de privésector. De bond houdt een overzicht bij van tennisleraren die werken met spelers behorend tot de selecties van de KNLTB Bondsjeugdopleiding, Jong Oranje, het laatbloeiërstraject, het Davis Cup-team of het Fed Cup-team. Met deze leraren wordt structureel overleg gepleegd over zaken als trainingsinhoud, voortgangsrapportage per speler, wedstrijdresultaten en programma's. De aanwezige kennis wordt wederzijds overgedragen.

3.5 Groeien naar de top

Een talentvolle tennisspeler heeft in een vroeg stadium een goede tennisopleiding nodig om uit te kunnen groeien tot een toptennisser. De KNLTB is tot de conclusie gekomen dat het "huidige stelsel van opleidingen niet meer van deze tijd" is, en modernisering broodnodig is. Daarbij is de ambitie groot: Nederland moet gaan behoren tot de top tien van tennislanden. Om dat te bereiken is een mentaliteitsverandering nodig en moet er een einde komen aan de 'kinnesinne en jaloezie in tennisland', en volop worden ingezet op een vruchtbare samenwerking tussen verenigingen, tennisscholen en de tennisbond (Visbeen en Kok, 2014).

De oude structuur van de Bondsjeugdopleiding geldt tot 2016, maar in 2015 moet al de overgang gemaakt worden naar een nieuwe structuur, waarbij de tennisbond de regie van de opleiding in handen houdt, maar de tennisscholen een belangrijke rol krijgen in de uitvoering. We gaan in deze paragraaf eerst in op de huidige stand van zaken, waarbij we tennis afzetten tegen de situatie bij andere sporten. Daarna gaan we in op de wijzigingen in de opleidingsstructuur die de KNLTB voorstaat.

Talentprofielen

In Nederland zijn door NOC*NSF in samenwerking met sportbonden topsport- en talentprofielen ontwikkeld om een overzicht te krijgen van alle topsporters en sporttalenten. De profielen zijn ingedeeld op basis van leeftijd, sportprestaties en het te volgen programma. Topsporters binnen de profielen krijgen de status A, B of HP en sporttalenten krijgen de status internationaal talent (IT), nationaal talent (NT) of belofte. Ruim vijftig sportbonden hebben deze algemene profielen vertaald in sportspecifieke profielen. In het tennisseizoen 2013/2014 kende de KNLTB aan elf spelers een topsportstatus toe en aan 451 een talentstatus (tabel 3.10). Dat is 7,4 procent van het totaal aantal topsporters en sporttalenten in Nederland.

Tabel 3.10 Aantal tennisspelers met een officiële topsport- of talentstatus in de Bondsjeugdopleiding en Jong Oranje (inclusief rolstoeltennis)

		Aantal tennisspelers met een topsport- of talentstatus	Percentage van het totaal aantal topsporters en sporttalenten	Totaal aantal topsporters en sporttalenten
Topsportstatus	A	9	1,7%	539
	B	3	1,3%	230
	HP	0	0,0%	22
Talentstatus	IT-status	8	1,0%	785
	NT-status	93	7,5%	1.247
	Beloftestatus	339	10,2%	3.311
Totaal		451	7,4%	6.134

Bron: Talentmonitorsysteem per augustus 2014 (NOC*NSF), bewerking Mulier Instituut.

De afgelopen jaren is het rolstoeltennis steeds meer geïntegreerd in het reguliere tennis. Ook de topspelers in het rolstoeltennis kunnen daarom gebruikmaken van alle trainingsfaciliteiten van de KNLTB. In 2014 hebben dertig rolstoeltennissers een officiële topsport- of talentstatus van de KNLTB.

Toptennis en onderwijs

Er zijn dertig Topsport Talentscholen in Nederland. Deze scholen kunnen sporttalenten ondersteunen doordat zij officieel mogen afwijken van voorschriften met betrekking tot de onderwijstijd. Dit mogen deze scholen alleen doen voor sporttalenten die van hun sportbond een officiële talentstatus hebben gekregen. De tennistalenten die het predicaat LOOT ontvangen van de KNLTB krijgen daarmee automatisch een officiële talentstatus. Met deze status kunnen zij op een Topsport Talentschool speciale voorzieningen krijgen om hun school- en trainingsprogramma goed op elkaar af te stemmen.

In het schooljaar 2012/2013 volgden in totaal 3.057 sporttalenten onderwijs op een Topsport Talentschool. Uit gegevens van NOC*NSF blijkt dat er datzelfde schooljaar in totaal 6.417 sporttalenten tot en met achttien jaar waren met een officiële talentstatus. Dat betekent dat ongeveer 48 procent van de sporttalenten in 2012 onderwijs volgde op een Topsport Talentschool (tabel 3.11).

Tabel 3.11 Aantal sporttalenten in Nederland tot en met achttien jaar met een officiële talentstatus (op een Topsport Talentschool)

Totaal aantal sporttalenten t/m achttien jaar	6.417
Totaal aantal sporttalenten op Topsport Talentschool	3.057
Percentage sporttalenten dat onderwijs volgt op Topsport Talentschool	48%

Bron: Stichting LOOT en Talentmonitorsysteem per november 2012 (NOC*NSF), bewerking Mulier Instituut.

51 procent van de tennistalenten volgde in 2012 onderwijs op een Topsport Talentschool. Samen met de sporten voetbal en basketbal waren tennistalenten goed vertegenwoordigd op Topsport Talentscholen. Voetbal heeft verreweg de meeste sporttalenten die onderwijs volgen op een Topsport Talentschool, zowel absoluut als relatief (zie tabel 3.12). Daarbij moet worden opgemerkt dat veel van de Regionale Jeugdopleidingen van de betaaldvoetbalorganisaties een samenwerkingsverband hebben met een nabijgelegen Topsport Talentschool.

Tabel 3.12 Top vijf sporten met meeste sporttalenten op Topsport Talentscholen in schooljaar 2012/2013, in aantallen en percentage van het totale aantal sporttalenten in deze sport met een officiële talentstatus

Sport	Aantal sporttalenten op Topsport Talentscholen	Percentage sporttalenten op Topsport Talentscholen
Voetbal*	1.188	84%
Basketbal	310	79%
Tennis	224	51%
Volleybal	177	57%
Handbal	139	51%

* Inclusief zaalvoetbal mannen en vrouwen, exclusief veldvoetbal voor vrouwen.

Bron: Stichting LOOT en Talentmonitorsysteem per november 2012 (NOC*NSF), bewerking Mulier Instituut.

Modernisering van Bondsjeugdopleiding

De KNLTB benadrukt dat talentscouting en talentontwikkeling een mix van maatregelen vergt, variërend van het benutten van langzamere ondergronden als gravel, het opleidingsniveau van de tennislerearen tot afstemming op het onderwijs en de thuissituatie, et cetera. Op weg naar de nieuwe inrichting van het talentontwikkelingssysteem worden 2014 en 2015 als overgangsjaren bestempeld en zijn diverse verandertrajecten al in gang gezet (Visbeen en Kok, 2014).

Een van de speerpunten is om de zoektocht naar nieuwe tennistalenten te intensiveren. Door meer evenementen te organiseren voor de jongste leeftijdscategorieën (8 t/m 12 jaar) en het wedstrijdaanbod verder te verbeteren ontstaan meer momenten voor talentherkenning. Ook worden de mogelijkheden om deel te nemen aan deze evenementen breder onder de aandacht gebracht. Verenigingen en tennistrainers kunnen hun jeugd stimuleren om deel te nemen aan deze tennisactiviteiten.

Een ander speerpunt is de samenwerking met de ruim 300 tennisscholen die er in het land bestaan. Wanneer tennisscholen aan bepaalde eisen voldoen worden ze door de KNLTB gecertificeerd. De gecertificeerde scholen maken deel uit van een 'landelijk tennisnetwerk' van kleine en grote scholen en de tennisbond, waardoor talenten kunnen doorstromen van de kleine regionale scholen naar enkele grote tennisacademies. De grootste talenten kunnen een tot twee keer per week trainen in het High Performance Centre in Almere.

3.6 Tot slot

De KNLTB spant zich al decennia in om zo veel mogelijk Nederlanders kennis te laten maken met tennis en zo goed mogelijk tennis te leren spelen. Dit leren tennissen vindt bij tennisverenigingen plaats, maar daarnaast zijn er ook andere verbanden en plaatsen waar tennis kan worden geleerd. Met name de ontwikkeling van tennisscholen heeft de laatste jaren een grote vlucht genomen.

De kwaliteit van de tennislessen wordt door de KNLTB vooral geborgd via de opleiding van tennisleraren. Voor tennisclubs is het inzetten van gelicentieerde leraren een verplichting. Door de ontwikkeling van een beleid voor permanente educatie zet de tennisbond in op voortdurende kennisvergroting bij de actieve tennisleraren.

De opleiding tot tennisleraar wordt gezien als een beroepsopleiding en de KNLTB ondersteunt verenigingen bij het vervullen van hun werkgeversrol in samenwerking met de VNT. De laatste jaren geven veel tennisleraren er echter de voorkeur aan te werken vanuit een positie als zzp'er of in dienst van een tennisschool of detacheringsbureau. Door veranderende regelgeving zijn de mogelijkheden daartoe ook sterk verruimd.

Directeur sportief van de KNLTB Jan Siemerink heeft een forse ambitie geformuleerd: Nederland moet gaan behoren tot de top tien van tennislanden in prestatief opzicht. Daarvoor moet er een en ander veranderen in het scouten, opleiden en begeleiden van talenten. In 2014 zijn de eerste contouren zichtbaar geworden van de nieuwe opleidingsstructuur, de komende jaren zal duidelijk moeten worden of de nieuwe aanpak leidt tot meer Nederlandse successen in het internationale toptennis.

Noten

1. Uit de enquête die eind 2007 onder tennisverenigingen is uitgezet blijkt dat het tekort aan tenniseraren grotendeels is weggewerkt. Dit is het resultaat van het ingezette beleid, waarin naast het aanbieden van cursussen door de KNLTB ook de opleidingsmogelijkheden via het CIOS, de ALO en S&B-opleidingen geleidelijk verder werden uitgebreid. De KNLTB bewaakte hierbij de inhoud en de kwaliteit (KNLTB, 2008).
2. In het Engels wordt gesproken van *continuous professional development* (CPD, doorgaande professionele vorming).
3. "Deze trainers lieten zich voor hun inspanningen voor het recreatietennis betalen. Aan amateurwedstrijden mochten zij echter niet deelnemen." (Dahles, 1997, p. 10)

Richard Krajicek geeft tennises tijdens de start van de inschrijvingen voor de Koningsspelen op zijn oude basisschool, de Vlieten in De Lier.

GLTB Groningen

De start

De Groninger Lawn Tennis Bond (GLTB) vierde in 2013 zijn honderdjarig bestaan. In 1913 werd GLTB opgericht door tennissers die een club wilden met een exclusief karakter. GLTB is daarmee de oudste club van Groningen. Met 119 leden in het oprichtingsjaar werd GLTB als eerste noordelijke club lid van de Nederlandse Lawn Tennis Bond. 'De Bond' stond bekend als een keurige vereniging, waar afkomst en tenniscapaciteiten een grote rol speelden bij de vraag of je lid mocht worden. In 1977 werd de ballotagecommissie formeel afgeschaft. Het elitaire karakter van de club heeft bij GLTB inmiddels plaatsgemaakt voor gezelligheid.

Met burens Cream Crackers op tennispark Vorenkamp

Op dit moment zijn op tennispark Vorenkamp 14 van de 21 gravelbanen eigendom van GLTB. Sinds 2013 zijn al deze banen verlicht. De overige zeven banen zijn van de burens van Cream Crackers. De Loggia, het historische houten gebouwtje dat sinds de oprichting dienstdeed als kleedkamer en kantine, is de plek waar tegenwoordig de deelnemers aan de toos zich verzamelen. In de nabijgelegen Pagode kunnen de leden bij de groundsman terecht voor rackets, tennisballen, kleding, spanningen en tennisschoenen.

Tennispark Vorenkamp heeft een prachtige en unieke ligging. Uit een enquête onder de ruim 1.200 leden bleek de locatie van het park een van de belangrijkste redenen om lid te zijn van GLTB (36,6%). Daarnaast bleek dat het favoriete drankje van de GLTB'er een flesje bier is, dat bijna de helft van de GLTB-leden gemiddeld twee keer per week tennist en dat baan 18, het officiële centre court, onder de leden de favoriete baan is. De mooiste conclusie? Bijna tien procent van de leden gaf toe soms weleens een bal uit te geven als dat zo uitkomt.

Prestatietennis

Om de topclubs uit de rest van Nederland bij te kunnen benen trok GLTB in de jaren dertig trainers uit het westen van het land aan en werden toernooien met sterke Nederlandse spelers georganiseerd. Tot de dag van vandaag is met name de GLTB Open een begrip op de toernooikalender. Na de Tweede Wereldoorlog zorgde het eerste team van de Groningse club voor een doorbraak door liefst zes klassen te promoveren tot de hoofdklasse B. Trudy Groenman, die in 1960 als zestienjarige debuteerde in het eerste team van GLTB, werd in 1964 Nederlands kampioen en bereikte twee jaar later de kwartfinale op Wimbledon. In 1988, toen GLTB 75 jaar bestond, werd een demonstratiewedstrijd gespeeld tussen Nederlands beste tennisser Tom Okker en Ilie Năstase, oud-nummer één van de wereld. Speciaal voor dit evenement werd op Vorenkamp een centre court gebouwd dat plaats bood aan 800 toeschouwers. De twee oud-toptennissers gaven na hun wedstrijd ook nog een clinic.

Recreatietennis

Naast prestatief tennis is er bij GLTB ook volop aandacht voor de meer recreatieve tennissers. Met het organiseren van kennismakingsochtenden, gezelligheidswedstrijden, recreatiecompetitie, tossdagen, feestavonden en toernooien voor alle niveaus, van jong tot oud, wordt dat op de Groningse vereniging regelmatig onderstreept.

Gezelligheid in het Theehuis

Het Theehuis, de kantine, symboliseert de gezelligheid van de vereniging het beste. Het Theehuis wordt sinds 1997 in eigen beheer geëxploiteerd door een barcommissie, bestaande uit leden van zowel GLTB als Cream Crackers. Naast vrijwilligers zijn enkele vaste betaalde medewerkers in dienst van het Theehuis. In 2007 is het Theehuis verbouwd. Er is nu een groot, deels overdekt terras. Met vrijwilligers van beide clubs achter de bar willen zij niet alleen hun eigen identiteit laten zien, maar tevens de prijzen van de consumpties redelijk houden en proberen om winst voor de verenigingen uit de baromzet te realiseren.

- jaar van oprichting: 1913
- aantal leden: 1.007 seniorleden, 220 juniorleden, 1 erelid
- contributie voor seniorleden: 161 euro
- contributie voor juniorleden: 98 euro
- lengte tenniseizoen: 1 april tot 1 december, afhankelijk van het weer
- aantal teams in KNLTB-competities: 56
- aantal banen en baansort(en): 14 gravelbanen
- verlichting: alle banen zijn verlicht
- eigendomssituatie: banen en paviljoen in eigendom van de vereniging
- onderhoud: dagelijks en groot onderhoud in eigen beheer van de vereniging
- prijs gewone koffie: 1,00 euro
- prijs bier: 1,60 euro
- website: www.gltb.nl

